

De Hechtingsstijlijst (HSL): Handleiding

Jan Pieter van Oudenhoven & Jacomijn Hofstra

Rijksuniversiteit Groningen

Correspondentie: Jan Pieter van Oudenhoven

Psychologie

Grote Kruisstraat 2/1

9712 TS Groningen

E-mail: j.p.l.m.van.oudenhoven@ppsw.rug.nl

De Hechtingsstijlijst (HSL): Handleiding

1. Inleiding en voorgeschiedenis

Gedurende de eerste levensjaren ontwikkelen kinderen een hechtingsrelatie met de ouders. Wanneer de verzorger adequaat, voorspelbaar en consistent op de signalen van het jonge kind reageert verwerft het een gevoel van veiligheid en durft het op onderzoek uit te gaan (Bowlby, 1969). Ziet het kind de verzorger als beschikbaar en responsief dan ontwikkelt het een zekere hechtingsstijl. Wanneer deze mentale representatie ontbreekt ontstaat een onzekere hechtingsstijl, waarbij Bowlby onderscheid maakt tussen een vermijdende en een ambivalente hechtingsstijl. Volgens Bowlby gaan deze mentale representaties automatisch verlopen naarmate kinderen ouder worden en raken daarmee resistenter tegen verandering. Hechtingsstijlen worden aldus stabiele interactietendities die van invloed zijn op het sociaal functioneren op latere leeftijd (Elicker, Englund, & Sroufe, 1992; Grossmann & Grossmann, 1991).

Een interessante aanpassing van Bowlby's hechtingstheorie is het model van Bartholomew (Bartholomew, 1990; Bartholomew & Horowitz, 1991) dat uitgaat van vier hechtingsstijlen, gebaseerd op twee dimensies: de manier waarop men over zichzelf en over anderen denkt. Dit model is daarnaast vooral goed toepasbaar op oudere kinderen en volwassenen omdat oudere kinderen en volwassenen duidelijker dan jonge kinderen differentiëren tussen zichzelf en hun sociale omgeving.

Combinaties van de twee dimensies resulteren in de volgende hechtingsstijlen:

1. De *zekere stijl*: personen met deze stijl zijn zeker van zichzelf en hebben geen twijfels over anderen; interacties met anderen worden met vertrouwen tegemoet gezien.

2. De *vermijdende stijl*: bij deze stijl is het individu zeker van zichzelf, maar vermijdt persoonlijke contacten met anderen. Vermijdende personen streven naar onafhankelijkheid van anderen.
3. De *gepreoccupeerde stijl*: het gepreoccupeerde individu streeft naar persoonlijk contact met anderen maar twijfelt aan zichzelf. Deze persoon vraagt zich af of hij/zij wel aardig of interessant genoeg is voor de ander.
4. De *angstige stijl*: personen met deze stijl twijfelen aan zichzelf maar evenzeer aan anderen. Uit angst bedrogen uit te komen of gekwetst te worden vermijden ze persoonlijke contacten.

In de afgelopen decennia zijn diverse manieren gebruikt om het concept hechting te operationaliseren. Een nadeel van de gebruikte instrumenten is dat in veel gevallen alleen de hechting naar de verzorgers gemeten wordt, terwijl wij meer geïnteresseerd zijn in hechting naar anderen in het algemeen. Daarnaast wordt er vaak gebruik gemaakt van observaties, zij het in het laboratorium (Strange Situation; Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978) of in de thuissituatie (Q-sort; Waters, 1995). Observaties vormen een bewerkelijke methode en zijn bovendien alleen toegepast bij jongere kinderen. Om deze redenen zijn dan ook andere instrumenten ontwikkeld om hechting te meten. George, Kaplan & Main (1984) ontwikkelden een methode waarmee de verschillende hechtingsstijlen kunnen worden gemeten bij volwassenen. Het Adult Attachment Interview (AAI) is een één uur durend protocol dat bestaat uit 18 vragen waarbij terug wordt gekeken op de relatie met de ouders. Net als bij de eerder besproken observatiestudies betreft ook het AAI weer de relatie met de ouders. De instrumenten die hieronder aan bod komen meten dan ook niet de hechting aan de ouders maar de hechting aan anderen in het algemeen.

Hazan en Shaver (1987) ontwikkelden een instrument waarbij de respondenten aan moesten geven welk van drie vignetten het beste bij hen paste. De drie vignetten beschreven respectievelijk de zekere, de vermijdende en de ambivalente hechtingsstijl. Uit metingen met hun methode blijkt ongeveer 55% een zekere stijl te hebben, 25% een vermijdende en 20% een angstig/ambivalente stijl (Van IJzendoorn, 1997). De methode van Hazan en Shaver is een interessante methode, maar nog wat grof omdat zij voorbijgaat aan allerlei tussenvormen van hechting en niet aangeeft in welke mate iemand de betreffende stijl heeft. Deze *forced-choice* methode impliceert namelijk dat mensen maar één hechtingsstijl hebben. Wij zijn echter van mening dat het door de overlappende dimensies -beeld van zichzelf en beeld van anderen- van de hechtingsstijlen goed mogelijk is dat mensen hoog scoren op meer dan één hechtingsstijl. Levy en Davis (1988) gebruikten daarom dezelfde drie vignetten, maar nu konden respondenten voor alle drie vignetten aangeven in hoeverre een bepaalde hechtingsstijl van toepassing was op hen. Door het gebruik van maar één item per hechtingsstijl kleeft aan deze methode, evenals aan de methode van Hazan en Shaver (1987), het nadeel van het niet kunnen bepalen van de interne consistentie. Andere veelgebruikte vragenlijsten die bovengenoemde bezwaren gedeeltelijk ondervangen en die voor elke hechtingsstijl een aantal items bevatten zijn de 'Adult Attachment Scale' (18 items) van Collins en Read (1990) voor drie hechtingsstijlen en de 'Relationship Scales Questionnaire' (30 items) van Griffin en Bartholomew (1994) voor -de eerder genoemde- vier hechtingsstijlen. Het probleem van deze vragenlijsten is echter de vaak lage interne consistentie van de hechtingschalen.

Voor zover ons bekend is, bestaat er nog geen -Nederlands- instrument dat de vier hechtingsstijlen meet, waarbij de net genoemde problemen ondervangen zijn. Om deze

reden hebben we een eigen hechtingsinstrument ontwikkeld. Bij het door ons ontwikkelde instrument dat sterk geïnspireerd is op het model van Bartholomew en Horowitz (1991), worden respondenten niet ingedeeld in één van vier hechtingsstijlen, maar krijgen zij een score voor iedere hechtingsstijl afzonderlijk op grond van een aantal items. De vier stijlen zijn niet orthogonaal. Het is bijvoorbeeld goed denkbaar dat sommige personen zowel hoog scoren op de zekere stijl als op de vermijdende stijl. Omdat het instrument bedoeld is voor volwassen respondenten, wordt niet de hechting ten opzichte van de ouders gemeten, maar ten opzichte van anderen in het algemeen. In een onderzoek onder 366 psychologiestudenten (Schrier & Van Oudenhoven, 2001) vonden we met een eerste versie van de hechtinglijst vier factoren die duidelijk overeenkwamen met de vier hechtingsstijlen. De sub-schalen hadden matige tot goede interne consistenties, van $\alpha = .64$ voor de vermijdende schaal tot $\alpha = .80$ voor de angstige schaal. Bij een deelgroep van de studenten die de lijst na negen maanden voor de tweede keer invulden vonden we stabiliteitscoëfficiënten van $r = .55$ voor de zekere stijl tot $r = .73$ voor de gepreoccupeerde stijl. Zoals verwacht, hingen de zekere stijl en – in mindere mate – de vermijdende stijl positief samen met zelfbeeld, terwijl de gepreoccupeerde en angstige stijlen daar negatief mee correleerden.

In een eerder verschenen artikel (Van Oudenhoven, Hofstra & Bakker, 2003) bespreken we een gering bijgestelde versie van het instrument die we hebben uitgetest op drie cohorten studenten en een groep Nederlandse emigranten. Van de drie cohorten studenten ($N = 790$) was bijna driekwart vrouw. Hun gemiddelde leeftijd was 21 jaar. Van de groep Nederlandse emigranten ($N=1011$) was 56% man en 44% was vrouw. De gemiddelde leeftijd was 61 jaar. Ze hadden zich hoofdzakelijk gevestigd in Canada, de Verenigde Staten en Australië. De resultaten laten hetzelfde beeld zien wat betreft de

interne consistentie (α 's tussen de .62 en .85), de stabiliteitscoëfficiënten (variërend van .63 tot .69) en de relaties tussen de hechtingsstijlen en zelfbeeld.

2. De huidige Hechtingsstijlijst

Op basis van de vorige onderzoeken is een lijst geconstrueerd met 24 items (zie Tabel 1). Deze items zijn geselecteerd op een tweetal criteria. Ten eerste moesten ze *face validity* hebben, hetgeen wil zeggen dat ze inhoudelijk moesten slaan op de stijl die ze proberen te meten. Daarnaast is naar hun psychometrische kwaliteit gekeken. Als criterium voor opname gold dat ze in de vorige onderzoeken een bijdrage aan de betrouwbaarheid van de betreffende schaal leverden en op de corresponderende factoren laadden. We gaan thans achtereenvolgens in op de psychometrische kwaliteiten van het nieuwe instrument: de interne structuur (factorstructuur en betrouwbaarheid), de stabiliteitscoëfficiënten en de constructvaliditeit (de relatie tussen de verschillende hechtingsstijlen en enkele belangrijke concepten). Dit zal gebeuren aan de hand van drie groepen van volwassenen met in totaal 2154 respondenten.

Tabel 1. Items voor de schalen voor de zekere, angstige, gepreoccupeerde en vermijdende stijl, met bijbehorende factorladingen.

Zekere Stijl	
Ik voel me op mijn gemak in emotionele relaties	.61
Ik vermijd nauwe banden	-.61
Ik vertrouw andere mensen en vind het fijn wanneer anderen op mij kunnen rekenen	.61
Ik voel me ongemakkelijk wanneer de relatie met anderen hecht wordt	-.54
Ik vind het makkelijk om een hechte band met anderen aan te gaan	.56
Ik voel me op mijn gemak in vertrouwelijke relaties	.74
Ik vind het belangrijk dat mensen op elkaar kunnen rekenen	.60
Ik vertrouw erop dat anderen er zijn wanneer ik ze nodig heb	.53
Angstige Stijl	
Ik wil graag open zijn naar anderen, maar ik merk dat ik anderen niet kan vertrouwen	.75
Ik wil graag hechte banden met anderen, maar ik vind het moeilijk anderen volledig te vertrouwen	.80
Ik ben bang dat ik bedrogen uitkom wanneer ik te hecht word met anderen	.76
Ik durf niet zo goed hechte relaties aan te gaan, omdat ik bang ben gekwetst te worden	.72
Gepreoccupeerde Stijl	
Ik vraag mij vaak af of anderen mij wel aardig vinden	.82
Ik heb het gevoel dat ik anderen meestal aardiger vind dan anderen mij aardig vinden	.61
Ik ben vaak bang dat anderen me niet mogen	.80
Ik ben bang in de steek gelaten te worden	.58
Ik maak me er geen zorgen over of anderen me aardig vinden	-.65
Ik vind het belangrijk of anderen mij aardig vinden	.70
Ik vind anderen meestal interessanter dan mezelf	.51
Vermijdende Stijl	
Ik voel me prettig zonder hechte banden met anderen	.55
Het is belangrijk voor mij om onafhankelijk te zijn	.64
Ik heb het liefst dat anderen onafhankelijk zijn van mij en dat ik onafhankelijk ben van anderen	.61
Ik houd ervan mezelf te kunnen redden	.61
Ik maak me geen zorgen over alleen zijn: ik heb niet zo snel iemand nodig	.60

De vragenlijst

De *hechtingsstijlen* werden gemeten door 24 items. De items verwijzen niet naar de hechting ten opzichte van een specifiek persoon, maar naar hechtingsstijlen ten opzichte van anderen in het algemeen. De items zijn geformuleerd op basis van de vier hechtingsstijlen, zoals die in de vignettenmethode van Bartholomew (1990) beschreven zijn. De *zekere stijl* werd bepaald door acht items, zoals "Ik vertrouw erop dat anderen er zijn wanneer ik ze nodig heb". De bepaling van de *vermijdende stijl* gebeurde door vijf items, bijvoorbeeld: "Het is belangrijk voor mij om onafhankelijk te zijn". De *gepreoccupeerde stijl* werd bepaald door zeven items, zoals "Ik heb het gevoel dat ik

anderen meestal aardiger vind dan anderen mij aardig vinden". De *angstige stijl* tenslotte werd ook door vier items bepaald, bijvoorbeeld het item: "Ik ben bang dat ik bedrogen uitkom wanneer ik te hecht word met anderen". Alle hechtingsitems werden gemeten op een 5-puntsschaal die liep van "sterk mee oneens" (1) tot "sterk mee eens" (5).

De respondenten

De steekproeven waren de volgende:

1. Studenten psychologie $N = 1416$; Man : vrouw = 27 : 73; Gemiddelde leeftijd = 21.56 ($SD = 6.87$)
2. Een tamelijk representatieve groep volwassenen ($N = 175$); Man : vrouw = 30 : 70; Gemiddelde leeftijd = 50.10 ($SD = 4.17$)
3. Een groep Nederlandse emigranten ($N = 563$), voornamelijk uit Canada, de Verenigde Staten en Australië, die een tamelijk representatief patroon qua beroep en opleiding vertoonde; Man : vrouw = 54 : 46; Gemiddelde leeftijd = 60.00 ($SD = 14.67$)

Interne structuur en stabiliteit

Factorstructuur van de schalen. Op grond van factoranalyses (oblimin principale componentenanalyse) met een gedwongen 4-factoroplossing op de gehele steekproef van 2154 respondenten kwamen vier factoren naar voren die duidelijk als de vier hechtingsstijlen geduid konden worden. De totaal verklaarde variantie bedroeg 49.74%. In Tabel 1 staan alle items met de bijbehorende ladingen weergegeven. Zoals de tabel laat zien, laadden alle items redelijk hoog op de verschillende factoren. Bovendien laadden ze hoger op de betreffende factoren dan op de overige factoren.

Interne consistentie. In Tabel 2 staan de gegevens met betrekking tot de interne consistentie (Cronbach's alpha) van de vier schalen. De items voor de vier hechtingschalen komen volledig overeen met de bij de factoren genoemde items. De betrouwbaarheid van de gebruikte hechtingschalen is in het algemeen zeer bevredigend. Alleen de interne consistentie van de schaal voor de vermijdende hechtingsstijl laat te wensen over. De schalen zijn niet geheel orthogonaal en vooral de zekere en de angstige schaal laten een redelijk hoge –negatieve- samenhang zien (zie Tabel 3).

Tabel 2. Interne consistentie en stabiliteit van de Hechtingsstijlijst.

Schalen	Studenten (N=1314)	Volwassenen (N=175)	Emigranten (N=563)	Totale groep (N=2154)	Stabiliteit (N=175)
Zeker	.80	.77	.70	.77	.71
Vermijdend	.61	.63	.59	.63	.59
Gepreoccupeerd	.82	.86	.73	.80	.77
Angstig	.79	.83	.76	.78	.77

Stabiliteit. Op de groep van volwassenen (N=175) is na een jaar de vragenlijst nogmaals afgenomen. De stabiliteitscoëfficiënten (Pearson correlaties) variëren van .59 tot .77 (zie Tabel 2). Deze coëfficiënten zijn hoger dan die van de groep studenten uit het in de inleiding genoemde onderzoek. Dat studenten een wat geringere stabiliteit in hun hechtingsstijl laten zien is begrijpelijk gezien de transities die studenten ondergaan bij de aanvang van hun studie.

Tabel 3. Correlaties tussen de vier hechtingsstijlen

Hechtingsstijl	Groep	Vermijdend	Gepreoccupeerd	Angstig
Zeker	Studenten	-.32**	-.21**	-.55**
	Volwassenen	-.20*	-.30**	-.58**
	Emigranten	-.18**	-.25**	-.41**
	Totaal	-.30**	-.17**	-.51**
Vermijdend	Studenten	-	-.19**	.17**
	Volwassenen		-.08	.18*
	Emigranten		.02	.27**
	Totaal		-.17**	.22**
Gepreoccupeerd	Studenten		-	.40**
	Volwassenen			.50**
	Emigranten			.59**
	Totaal			.43**
Angstig	Studenten			-
	Volwassenen			
	Emigranten			
	Totaal			

Noot: * $p < .05$; ** $p < .01$

Constructvaliditeit

Bij de constructvaliditeit wordt allereerst naar de relatie met *zelfbeeld* gekeken. Op grond van de hechtingstheorie van Bartholomew en Horowitz (1991) is er een relatie te verwachten tussen hechtingsstijlen en zelfbeeld, waarbij de zekere en de vermijdende hechtingsstijl positief en de gepreoccupeerde en de angstige hechtingsstijl negatief

samenhangen met zelfbeeld. Bij een groep van 379 studenten is het *zelfbeeld* gemeten met de Rosenbergschaal (Rosenberg, 1965). Deze schaal bestaat uit 10 items met een α van .84. Een voorbeeld is: "Ik vind dat ik goede eigenschappen bezit". Bij de groep van 175 studenten is de Adult Self-Perception Profile van Harter (1988) gebruikt ($\alpha = .80$).

Naast de relatie met zelfbeeld verwachten we relaties tussen de hechtingsstijlen enerzijds en *manieren om met frustrerende gebeurtenissen om te gaan* (Exit, Voice, Loyalty, en Neglect) anderzijds (Farrell & Rusbult, 1992; Hagedoorn, 1998; Hirschmann, 1970). Dit zogenaamde EVLN-model gaat evenals het hechtingsmodel van Bartholomew en Horowitz uit van twee dimensies die men *gerichtheid op eigen belang* en *rekening houden met de belangen van de ander* kan noemen. Bij *Voice* wordt dan op de belangen van beide partijen gelet; bij *Exit* alleen op het eigen belang; bij *Loyalty* vooral op de belangen van de ander; en bij *Neglect* worden noch de eigen belangen, noch die van de ander gediend. Aangezien hechtingsstijlen op te vatten zijn als min of meer stabiele sociale interactietendities met andere mensen, valt er een verband tussen de hechtingsstijlen en de reacties op frustraties te verwachten. Zo zal de zekere hechtingsstijl leiden tot een constructieve benadering van frustrerende gebeurtenissen (*Voice*) omdat bij deze stijl de relationele vaardigheden ontwikkeld zijn om op een positieve manier gebruik te maken van het sociale netwerk (Herzberg et al., 1999), terwijl de onzekere stijlen met de minder constructieve manieren van reageren op frustrerende gebeurtenissen (*Loyalty*, *Neglect*, en *Exit*) zullen samenhangen. Bij de volwassenen ($N=175$) en een groep studenten ($N=379$) zijn deze verschillende reacties op frustrerende gebeurtenissen bepaald met behulp van een door ons ontwikkeld instrument. Deze meting gebeurde door 20 items die betrekking hadden op het EVLN-model. Voor elke manier van reageren kregen de respondenten vijf uitspraken te lezen

waar ze het ‘sterk mee oneens’ (1) tot ‘sterk mee eens’ (5) konden zijn. *Voice* ($\alpha = .73$) werd bepaald met items zoals “Ik praat met de ander over het probleem tot er een oplossing is gevonden”; *loyalty* ($\alpha = .77$) door uitspraken als “Dan geloof ik dat uiteindelijk alles wel weer op zijn pootjes terecht komt”. *Neglect* ($\alpha = .70$) werd gemeten door items als “Dan laat ik de relatie verslonzen”, terwijl een voorbeeld van een *exit*-item was: “Ik ga dan niet meer om met de ander” ($\alpha = .82$).

In Tabel 4 staan de correlaties tussen de hechtingsstijlen, het zelfbeeld en de reacties op frustraties die bij verschillende samples verzameld zijn. Zoals is te zien, bestond er inderdaad een verband tussen hechtingsstijlen en *zelfbeeld*. Zelfbeeld hing, zoals verwacht, vooral positief samen met de zekere stijl. Daarnaast correleerde zelfbeeld negatief met de angstige en vooral met de gepreoccupeerde stijl. Zelfbeeld hing evenwel niet samen met de vermijdende stijl.

Tabel 4. Pearson correlaties tussen hechtingsstijlen, zelfbeeld en reacties op frustraties bij een groep van studenten (N= 379) en een representatieve groep volwassenen (N=175).

	Zelfbeeld (Rosenberg) (N=379)	Zelfbeeld (Harter) (N=175)	Voice (N=554)	Loyalty (N=554)	Neglect (N=554)	Exit (N=554)
Zeker	.33***	.23**	.35***	-.18***	-.36***	-.20***
Vermijdend	.03	.01	-.08	.07	.14**	.11*
Gepreoccupeerd	-.49***	-.52**	-.05	.08	.21***	.20***
Angstig	-.40***	-.38**	-.11**	.08	.26***	.16***

Noot: * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Vervolgens is gekeken naar de relatie tussen de hechtingsstijlen en de verschillende reacties op frustrerende gebeurtenissen. Het beeld is vrij helder. De zekere stijl hangt positief samen met *voice*, de constructieve benadering van conflicten, en negatief met de minder constructieve benaderingen. Voor de angstige, vermijdende en gepreoccupeerde stijlen geldt het omgekeerde, behalve dat de relatie van deze stijlen met *loyalty* niet significant is. De relaties tussen de vermijdende stijl en de manieren van conflicthantering zijn, zelfs al zijn twee ervan significant, te zwak om er veel betekenis aan te hechten.

Als laatste hebben we de hechtingsstijlen bij twee verschillende steekproeven, studenten en emigranten gecorreleerd met de Big Five factoren (Tabel 5). Bij de studenten is de Five Factor Personality Inventory (Hendriks, Hofstee & De Raad, 1999) afgenomen. De interne consistentie van de vijf schalen varieert van .81 voor autonomie tot .88 voor zorgvuldigheid. Bij de emigranten is de korte versie van deze lijst afgenomen. In dit geval waren de α 's matig (van .56 voor vriendelijkheid tot .65 voor zorgvuldigheid).

De zekere stijl blijkt bij beide samples duidelijk samen te hangen met Extraversie en in geringere mate met Vriendelijkheid en Intellect, hetgeen past bij het beeld van personen met zelfvertrouwen die anderen en de buitenwereld met vertrouwen tegemoet treden. De vermijdende stijl gaat gepaard met een geringere mate van extraversie. Dit past bij het wantrouwen dat inherent is aan de vermijdende stijl. De gepreoccupeerde stijl hangt vooral negatief samen met Emotionele Stabiliteit en iets mindere mate met Intellect/Autonomie en – in geringe mate met Extraversie. De angstige stijl correleert negatief met dezelfde Big Five factoren, maar nu is het de relatie met extraversie die vooral negatief is.

Tabel 5. Correlaties tussen de vier hechtingsstijlen en de Big Five, bij studenten ($N=450$) en emigranten ($N=563$)

Schalen	Extraversie	Vriendelijkheid	Zorgvuldigheid	Emotionele Stabiliteit	Intellect/Autonomie
Zeker					
Studenten	.41***	.18**	.02	.22***	.19**
emigranten	.43***	.18***	.02	-.06	.16**
Vermijdend					
Studenten	-.14*	-.08	-.04	.09	.17**
Emigranten	-.28***	-.03	.07	.22***	-.04
Gepreoccupeerd					
Studenten	-.24***	.04	.15**	-.46***	-.37***
Emigranten	-.13*	-.10*	-.04	-.37***	-.32***
Angstig					
Studenten	-.32***	-.11*	.04	-.33***	-.16**
Emigranten	-.19***	-.08	.04	-.16**	-.25***

Noot: * $p < .05$; ** $p < .01$; p < .001

Frequenties en gemiddelde scores per groep

In Tabel 6 presenteren we de gemiddelde scores voor de verschillende steekproeven (de groep van studenten en de twee groepen volwassenen). Allereerst zien we dat studenten hoger scoren dan de beide groepen volwassenen op de zekere en vooral op de gepreoccupeerde stijl. Dat studenten die aan hun volwassenheid beginnen in sterkere mate dan rijpere volwassenen nog bezig zijn met de vraag of zij wel interessant en aardig genoeg gevonden worden door anderen, is voorstelbaar. Zij verkeren immers in een levensfase en een milieu waarin zij nieuwe vriendschappen moeten sluiten en in veel gevallen een relatie beginnen. Dat leeftijd van invloed is blijkt wel uit het gegeven dat voor zowel de studenten als de groep volwassenen geldt dat hoe ouder, hoe minder gepreoccupeerd men is. De correlaties zijn $-.17$ ($p < .001$) voor studenten en $-.20$ ($p < .01$) voor de representatieve groep volwassenen. Bij de emigranten, die gemiddeld 60 jaar zijn maakt leeftijd niet meer uit. De zekere stijl laat alleen binnen de groep van emigranten een zeer zwak negatief verband met leeftijd zien ($R = -.09$; $p < .05$). Het is mogelijk dat studenten wat hoger scoren op de zekere stijl omdat zij hoog opgeleid zijn. Bij de groep volwassenen geldt namelijk hoe hoger opgeleid, hoe hoger de score op de zekere hechtingsstijl ($R = .18$, $p < .05$).

Opvallend zijn de verschillen tussen de emigranten enerzijds en de andere twee groepen anderzijds wat betreft de vermijdende stijl. Eveneens vinden we een verschil op de angstige stijl langs dezelfde scheidslijnen. Zowel de vermijdende stijl als de angstige stijl worden gekenmerkt door een zekere mate van wantrouwen jegens anderen. Het kan zijn dat emigranten, door hun ervaringen en de omstandigheden in een ander land, gewend zijn geraakt wat meer afstand tot andere mensen te bewaren. Maar het kan ook zijn dat men met de jaren wat vermijder wordt. We vinden voor alle drie samples

positieve relaties tussen leeftijd en de vermijdende stijl: $R = .15$ ($p < .001$) voor de studenten, $R = .16$ ($p < .05$) voor de representatieve groep volwassenen, en $R = .22$ ($p < .001$) voor de groep emigranten.

Tot slot noemen we enkele belangrijke verschillen wat betreft geslacht. Er blijken over de totale groep verschillen te zijn tussen mannen en vrouwen in alle hechtingsstijlen, behalve op de angstige stijl. Vrouwen scoren hoger dan mannen op de zekere stijl, de gewogen gemiddelden zijn: $M = 3.91$ versus $M = 3.80$; $F(1,1460) = 8.24$; $p < .01$.

Daarnaast zijn ze meer gepreoccupeerd dan mannen, $M = 2.71$ versus $M = 2.57$; $F(1,1460) = 7.48$; $p < .01$, en iets minder vermijdend, $M = 3.28$ versus $M = 3.37$; $F(1,1460) = 4.36$; $p < .05$. Hier is echter sprake van een interactie-effect $F(2,1458) = 3.55$; $p < .01$, hetgeen inhoudt dat alleen bij studenten de mannen vermijdsder zijn dan de vrouwen.

Tabel 6. Gemiddelde scores voor de vier hechtingsstijlen voor verschillende samples met de standaarddeviaties tussen haakjes.

Schalen	Studenten ($N=1341$)	Volwassenen ($N=175$)	Emigranten ($N=563$)	Totale groep ($N=2079$)
Zeker	4.06 (.54)	3.68 (.47)	3.84 (.58)	3.97 (.56)
Vermijdend	3.10 (.61)	3.16 (.52)	3.59 (.69)	3.23 (.66)
Gepreoccupeerd	2.91 (.77)	2.50 (.60)	2.61 (.69)	2.80 (.75)
Angstig	2.39 (.86)	2.35 (.61)	2.57 (.87)	2.44 (.85)

4. Conclusies

De bedoeling van dit onderzoek was de interne structuur, stabiliteit en constructvaliditeit te onderzoeken van een nieuw instrument om vier hechtingsstijlen te bepalen. De ontwikkeling van het instrument lijkt grotendeels geslaagd. De betrouwbaarheid van de zekere, gepreoccupeerde en angstige schalen is redelijk tot goed; alleen die van de vermijdende schaal laat te wensen over. Een mogelijke verklaring hiervoor kan liggen in het betrekkelijk kleine aantal items (vijf items) voor deze schaal. Een alternatieve verklaring is dat het concept zelf pluriform is. Er kunnen vele redenen zijn waarom iemand zich vermijdend opstelt. Iemand kan zich vermijdend opstellen omdat hij of zij aan zich zelf genoeg heeft, of iemand kan zich vermijdend opstellen vanuit een negatief beeld van anderen. Een vermijdende stijl kan ook voortkomen uit defensieve motieven (Onishi, Gjerde & Block, 2001). De motieven kunnen ook zuiver pragmatisch zijn; men kan het handig vinden om dingen alleen op te knappen. Al die mogelijke motieven die ten grondslag kunnen liggen aan een vermijdende stijl kunnen ook een verklaring bieden voor het gegeven dat de gevonden relaties tussen de vermijdende stijl en andere variabelen over het algemeen zwak zijn.

Zoals verwacht, is de stabiliteit van de hechtingsstijlen wat lager dan die van basale persoonlijkheidsskenmerken, zoals de Big Five, die doorgaans in de buurt van de .80 ligt (Hendriks, Hofstee & De Raad, 1999). Hechtingsstijlen daarentegen zijn aangeleerd en daardoor ook tot op zekere hoogte veranderbaar. Toch is de stabiliteit gezien de vrij lange periode van 12 maanden tussen de twee metingen in redelijk te noemen. Zelfs de vermijdende schaal heeft ondanks de niet al te hoge interne consistentie een stabiliteitscoëfficiënt van .59. De correlaties tussen de twee metingen waren het grootst voor de schalen voor de gepreoccupeerde en de angstige stijl.

De vier schalen hebben een redelijke constructvaliditeit. Zoals verwacht hing de zekere hechtingsstijl positief en de gepreoccupeerde en angstige hechtingsstijlen negatief samen met het zelfbeeld. We vonden geen significante relaties tussen het zelfbeeld en de vermijdende schaal. Zoals boven gezegd, kunnen de verschillende motieven die tot een vermijdende stijl leiden, hier een mogelijke verklaring voor bieden. Onishi, Gjerde en Block (2001) vonden ook geen significante correlatie tussen zelfbeeld en de vermijdende hechtingsstijl. Net als de relatie met het zelfbeeld sloot ook de relatie tussen hechtingsstijlen en de oriëntatie op anderen, zoals die tot uitdrukking komt in *Voice, Loyalty, Neglect*, en *Exit* goed aan bij het model van Bartholomew en Horowitz (1991). Zo bleken hechtingsstijlen op een voorspelbare manier samen te hangen met de reacties op frustrerende gebeurtenissen. Inderdaad blijken mensen met een zekere stijl geneigd te zijn problemen constructief op te lossen, dat wil zeggen met het oog op het eigen belang én op het belang van de ander. Tegelijkertijd blijken ze minder geneigd een oplossing te kiezen waarin de belangen van de ander genegeerd worden (*exit* en *neglect*), of de eigen belangen verwaarloosd worden, zoals bij *loyalty* het geval is. De angstige en gepreoccupeerde personen daarentegen kiezen vooral voor de oplossingen waarbij de belangen van anderen genegeerd worden, zoals bij *exit* en *neglect*. Personen met een vermijdende stijl hebben niet zo'n duidelijke voorkeur, hoewel ze er enigszins toe neigen de drie niet-constructieve strategieën te gebruiken. De vier verschillende stijlen zijn dus duidelijk onderscheidbaar op basis van correlaties met het zelfbeeld en de oriëntatie op anderen. Verder onderzoek is gewenst naar de relaties tussen de vier hechtingsstijlen en andere variabelen die op theoretische gronden zouden moeten samenhangen. Vooral de relaties tussen de vermijdende stijl en zelfbeeld en oriëntatie op anderen verdienen daarbij de aandacht.

Een opvallende uitkomst van dit onderzoek betrof de verschillen tussen de samples met betrekking tot de vermijdende en gepreoccupeerde stijlen. Terwijl de emigranten aanzienlijk hoger scoren op de vermijdende stijl, vonden we bij de studenten weer hogere scores op de gepreoccupeerde stijl. Omdat de groepen op meerdere variabelen, zoals opleiding en wel of niet geëmigreerd zijn, verschillen, is het moeilijk deze verschillen eenduidig aan één van de factoren toe te schrijven. Hoewel speculatief is het een interessante verklaring om de verschillen tussen de groepen aan de uiteenlopende levensfasen toe te schrijven. Het is goed denkbaar dat jongeren zich nog erg bekommeren om de vraag of anderen hen wel aardig vinden, terwijl ouderen deze preoccupatie minder hebben of die preoccupatie omgezet hebben in de neiging anderen te vermijden. Het gaat hier om een theoretisch prikkelende vraag die de moeite waard is verder te onderzoeken. De resultaten laten in ieder geval duidelijk zien dat men vermijder wordt naarmate men ouder wordt.

Meisjes worden anders opgevoed dan jongens en vrouwen zitten anders in elkaar dan mannen. Dat er wat hechtingsstijl betreft sekseverschillen gevonden worden, is dan ook geen verrassing. De resultaten laten zien dat vrouwen zekerder zijn in relaties dan mannen; bovendien bekommeren vrouwen zich er meer om of ze wel aardig gevonden worden dan mannen. Verder zagen we bij de studentenpopulatie dat mannen vermijder zijn dan vrouwen. Deze gegevens wijzen in de richting van een wat grotere sociale oriëntatie van vrouwen dan van mannen.

Er is echter nog wel een aantal punten die in de toekomst onze aandacht verdienen. Een eerste punt van zorg is de nog te lage interne betrouwbaarheid van de vermijdende schaal. Momenteel zijn wij bezig om meer items voor deze sub-schaal te ontwikkelen om de betrouwbaarheid ervan te verhogen. Een tweede punt is dat meer onderzoek

gewenst is om de vragenlijst te valideren met andere metingen van hechting. Verder zou ook de mogelijkheid kunnen worden onderzocht of bijvoorbeeld met behulp van clusteranalyses de respondenten ingedeeld zouden kunnen worden in verschillende types, waardoor, naast correlatieve verbanden, ook andersoortige analyse van de data mogelijk wordt.

5. Literatuur

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NY: Erlbaum.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relations*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four- category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Collins, N.L., & Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 810-832.
- Elicker, J., Englund, M., & Sroufe, L. A. (1992). Predicting peer competence and peer relationships in childhood from early parent-child relationships. In R. D. Parke & G. W. Ladd (Eds.), *Family-peer relationships: Modes of linkage* (pp. 77-106). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Farrell, D., & Rusbult, C.E. (1992). Exploring the exit, voice, loyalty, and neglect typology: The influence of job satisfaction, quality of alternatives, and investment size. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 5, 201-208.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1984). *Adult Attachment Interview*. Unpublished manuscript, University of California at Berkley.
- Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). The metaphysics of measurement: The case of adult attachment. In K. Bartholomew & D. Perlman (Eds.), *Advances in*

- Personal Relationships*, Volume 5: Attachment processes in adulthood (pp. 17-52). London: Jessica Kingsley.
- Grossmann, K. E., & Grossmann, K. (1991). Attachment quality as an organizer of emotional and behavioral responses in a longitudinal perspective. In C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde, & P. Marris (Eds.), *Attachment across the life cycle* (pp. 93-114). London: Routledge.
- Hagedoorn, M. (1998). *Employees' reactions to dissatisfying situations: Multi-method research with justice-based predictors*. Academisch proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen.
- Harter, S. (1988). *Manual for the Self-Perception Profile for Adolescents*. Denver, CO: University of Denver.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and Social Psychology*, 48, 909-924.
- Hendriks, A.A.J., Hofstee, W.K.B., & Raad, B. de (1999). The five-factor personality inventory (FFPI). *Personality and Individual Differences*, 27, 307-325.
- Herzberg, D. S., Hammen, C., Burge, D., Daley, S. E., Davila, J., & Lindberg, N. (1999). Attachment cognitions predict perceived and enacted social support during late adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 14, 387-404
- Hirschmann, A.O. (1970). *Exit, Voice and Loyalty*. Cambridge: Harvard University Press.
- Levy, M. B. & Davis, K. E. (1988). Lovestyles and attachment styles compared: Their relation to each other and to various relationship characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 439-471.

- Onishi, M., Gjerde, P.F., & Block, J. (2001). Personality Implications of Romantic Attachment Patterns in Young Adults: A Multimethod, Multi-Informant Study. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 1097-1110.
- Oudenhoven, J.P.L.M. van, Hofstra, J., & Bakker, W. (2003). Ontwikkeling en evaluatie van de Hechtingsstijlvragenlijst (HSL). *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie*, 58, 95-102.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schrier, M. & Oudenhoven, J.P.L.M. van (2001). Hechtingsstijlen en zelfbeeld als voorspellers van sociale steun en welbevinden. Een longitudinaal onderzoek onder studenten. In D. Stapel, M. Hagedoorn & E. Van Dijk (Red.). *Jaarboek Sociale Psychologie 2001*, (pp. 182-191). Delft: Eburon.
- Waters, E. (1995). The attachment Q-set. In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-Ikemura (Eds.), *Caregiving, cultural, and cognitive perspectives on secure-base behavior and working models. Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 41-65.
- IJzendoorn, M.H. van (1997). Attachment, emergent morality, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the attachment interview. *Psychological Bulletin*, 117, 387-403.

Samenvatting

In dit onderzoek hebben we de interne structuur en de constructvaliditeit van de Hechtingsstijlijst (HSL) onderzocht. De HSL kent schalen voor de zekere, angstige, vermijdende en gepreoccupeerde hechtingsstijl (Bartholomew & Horowitz, 1991). Factoranalyses op de resultaten van verschillende samples van volwassenen met in totaal 2154 respondenten laten vier duidelijk te interpreteren factoren zien die overeenkomen met de boven genoemde hechtingsstijlen. De interne consistentie van de schalen is bevredigend. Stabiliteitscoëfficiënten - na een interval van een jaar - bedragen gemiddeld .62. De zekere hechtingsstijl correleert positief met zelfwaardering, terwijl de angstige en gepreoccupeerde stijlen daar negatief mee samenhangen. Interessant is dat de relaties tussen hechtingsstijlen en reacties op frustrerende gebeurtenissen (Voice, Loyalty, Neglect en Exit) grotendeels overeenkwamen met wat theoretisch te verwachten valt. Er bleken verschillen in hechtingstijlen op te treden afhankelijk van leeftijd. Ook laten de gegevens zien dat vrouwen iets socialer gericht zijn dan mannen.